

ЗВІТ

за результатами

Моніторингу силами спільноти

людей, які живуть з наркозалежністю

БО БФ «ВОЛНА»

м. Київ, вересень 2024 року

Скорочення

ЗШ – зменшення шкоди

ЗПТ – замісна підтримувальна терапія

ЛВН – люди, які вживають наркотики

CLM - eng. Community-led monitoring, моніторинг силами спільнот

ВЛК – військово-лікарська комісія

ТЦК - територіальний центр комплектування та соціальної підтримки

Даний звіт буде зосереджено на аналізі програми замісної підтримувальної терапії та впливу війни на спільноту ЛВН, оскільки ці питання є вкрай актуальними на даний час та потребують особливої уваги та залучення.

Окрім даних опитувальника, в звіті будуть використовуватись дані з програми Data Check та інформація отримана від регіональних координаторів. Об'єднання інформації з різних ресурсів дає змогу оцінити ефективність впровадження програм більш комплексно та всебічно та проаналізувати більший об'єм інформації з визначених питань.

ЗАМІСНА ПІДТРИМУВАЛЬНА ТЕРАПІЯ

Замісна підтримувальна терапія – це лікування осіб з психічними та поведінковими розладами внаслідок вживання опіоїдів. В Україні програма ЗПТ почала впроваджуватись у 2017 році та зазнала суттєвих змін протягом останніх декількох років. Зокрема, у 2020 році на законодавчому рівні дозволено впровадження програми приватним медичним закладам та відкриття кабінетів ЗПТ в установах пенітенціарної служби.

Згідно даних ДУ «Центр громадського здоров'я», станом на 01.08.2024 року в програмі ЗПТ перебувало 29 544 пацієнти (комунальні та приватні заклади ЗПТ на підконтрольній території України).

З 407 респондентів, які заповнили онлайн опитувальник CLM, 376 є учасниками програми ЗПТ. З них 77,1% опитаних отримують препарат метадону гідрохлорид (таблетки) та 22,9% бупренорфіну гідрохлорид (таблетки сублінгвальні).

76,3% опитаних вважають графік роботи сайтів ЗПТ зручним, 23,7% - вважають графік роботи ЗПТ не зручним.

Серед основних причин, чому графік є незручним для деяких пацієнтів, можна виділити наступні:

- працевлаштованим пацієнтам ЗПТ складно інтегрувати відвідування програми ЗПТ з робочим графіком;

- обмеження у видачі препарату для ЗПТ максимум на 10 днів ускладнює поєднання участі в програмі ЗПТ з іншими сферами життя.

31,1 % опитаних пацієнтів ЗПТ вважають призначене дозування препарату для ЗПТ (в переважній більшості препарату метадону гідрохлорид) недостатнім та відчують симптоми синдрому відміни.

Основними пропозиціями для вдосконалення, відповідно до відповідей опитувальника, можна виділити наступні:

- Збільшення кількості днів на яку можна отримати препарат для його самостійного прийому (беручи до уваги стабільність пацієнта, географічну відстань до закладу ЗПТ, працевлаштування);
- Розширення лінійки препаратів для ЗПТ, зокрема, розглянути можливість отримання препаратів метадону гідрохлорид іноземних виробників;
- Спростити доступ до включення в програму ЗПТ;
- Розширити кадровий штат сайту ЗПТ психологом;
- Знизити наявну стигму та нетолерантне відношення до пацієнтів ЗПТ зі сторони персоналу програми;
- Залучення працівників програми зменшення шкоди до роботи програми ЗПТ, можливість отримувати послуги ЗШ в місцях роботи програми ЗПТ.

В програму DataCheck внесено **344** запити від пацієнтів ЗПТ.

Звертались з такими скаргами:

- Відмова в отриманні ЗПТ – 111 звернень
- Безпідставне переведення з амбулаторного на щоденний прийом препарату – 17 звернень
- Вимагання грошей та неофіційних платежів при наданні ЗПТ – 13 звернень
- Порушення процедури видачі ЗПТ – 104 звернення
- Безпідставна відмова у видачі препаратів для їх самостійного прийому в амбулаторних умовах – 25 звернень
- Висловлювання з боку працівника які принижують гідність людини – 24 звернення
- Безпідставна відмова в домашньому стаціонарі – 3 звернення
- Вимагання пройти додаткову діагностику при наданні ЗПТ – 11 звернень
- Розголошення лікарської таємниці – 4 звернення
- Відмова зі сторони медичного працівника у фіксації побічних дій щодо препаратів ЗПТ – 20 звернень
- Порушення процедури контролю прийому препарату пацієнтом у межах ЗОЗ – 2 звернення

Усі звернення опрацьовуються в межах компетенції. Так, 215 звернень було опрацьовано та отримано кінцевий результат, 129 звернень знаходиться в роботі.

Окремо, важливо виділити проблему в комунікації пацієнтів ЗПТ з правоохоронними органами та високий рівень дискримінативної поведінки зі сторони останніх.

Так, в період 01.01.2024 – 10.09.2024 року в системі DataCheck зафіксовано **207** звернень зі спільноти ЛВН, зокрема пацієнтів ЗПТ, щодо погроз та некоректної поведінки з боку представників правоохоронних органів. Зокрема, найбільше звернень отримано за наступними запитами:

- Висловлювання з боку правоохоронних працівників які принижують гідність людини – 100 звернень;
- Катування та жорстоке поводження з боку працівників правоохоронних органів – 7 звернень;
- Незаконне вилучення речей, у тому числі препаратів ЗПТ – 8 звернень;
- Незаконне затримання – 33 звернення;
- Непрофесійна поведінка поліцейських під час розслідування злочинів за заявами потерпілих чи оперативно-розшукової діяльності – 9 звернень;
- Образи та погрози з боку працівників правоохоронних органів – 17 звернень.

Поміж тим, спільнота ЛВН опрацьовує кожне звернення та надає заявникам кваліфіковану допомогу, в тому числі, юридичний супровід.

Незважаючи на наявні проблеми, що потребують активної адвокаційної діяльності для формування глобальних змін на рівні держави, спільнота ЛВН приймає активну участь в розвитку та розширенні програми ЗПТ.

Регіональні координатори ВОЛНи працюють над залученням нових пацієнтів ЗПТ по всій Україні. Так, в період з жовтня 2023 року по липень 2024 року зусиллями представників ВОЛНи в програму ЗПТ залучено 387 нових пацієнтів.

Окрім того, завдяки активній участі лідерів ВОЛНи відбулось значне розширення програми ЗПТ в пенітенціарному секторі. Зокрема, відкрито нові кабінети ЗПТ в Київській, Чернігівській та Вінницькій областях.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Підсумовуючи усі отримані дані щодо стану впровадження програми ЗПТ, можна виділити три ключові напрямки, що потребують особливої уваги та активних дій, зокрема адвокаційних, а саме:

1. Контроль якості препаратів для ЗПТ та пошук можливостей до розширення лінійки препаратів;
2. Робота з персоналом програми ЗПТ в частині зменшення стигми та дискримінації по відношенню до пацієнтів
3. Робота з представниками правоохоронних органів щодо надання інформації про програму ЗПТ, особливостей її проведення та прав та обов'язків пацієнтів ЗПТ

Надання інформації спільноті ЛВН, зокрема пацієнтам ЗПТ щодо їх прав та обов'язків, алгоритм дій та знань при спілкуванні з представниками правоохоронних органів та розглянути можливість оперативної юридичної підтримки у разі виникнення конфліктних ситуацій.

ВІЙНА В УКРАЇНІ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА СПІЛЬНОТУ ЛВН

Після початку повномасштабного вторгнення росії в Україну в лютому 2022 року, сервіси та послуги для спільноти ЛВН зазнали суттєвих змін. Зокрема, вимушено закрились низка відділень програм ЗШ та ЗПТ на тимчасово окупованих територіях, змінено графік роботи програм або змінено їх географічне розташування, частина території України є прифронтовою зоною, що ускладнює роботу програм та напряду впливає на життя, здоров'я та безпеку, як персоналу так і клієнтів/ пацієнтів.

Окрім того, новий Закон про мобілізацію в Україні, який вступив в дію з 18 травня 2024 року, скасував статус «Обмежено придатний», і тепер військово-лікарська комісія (ВЛК) може давати два висновки щодо придатності до військової служби - придатний або непридатний.

Хоча в переліку захворювань при яких людина може бути звільнення від мобілізації є синдром залежності з різкими, стійкими психічними розладами внаслідок вживання психоактивних речовин (алкоголю, наркотичних речовин, медикаментів), пацієнти програми ЗПТ під дію цього пункта не підпадають, оскільки участь в програмі ЗПТ передбачає стабілізацію фізичного та психологічного стану за умови безперервного прийому препаратів для ЗПТ.

Відповідно, пацієнти ЗПТ та люди, які мають залежність від психоактивних речовин чи алкоголю, при проходженні ВЛК можуть отримати статус придатних до служби у військових частинах та ТЦК та бути перенаправлені до навчальних центрів.

Наразі, це питання дуже гостро стоїть в спільноті ЛВН, оскільки людина, яку перенаправляють до навчального центру не може бути забезпечена необхідними їй препаратами), зокрема, препаратами для ЗПТ (максимальний термін видачі препарату 10 днів, в неї швидко наступає синдром відміни зі всіма відповідними фізичними та психологічними проявами. Відповідно, для стабілізації свого стану здоров'я, такі люди вимушені самовільно залишати місця їх розподілу. Варто наголосити саме про вимушеність таких дій з метою збереження свого здоров'я, а в деяких випадках, і життя.

Так, в період 01.01.2024 – 10.09.2024 року в системі DataCheck зафіксовано **23** звернення, що пов'язані з військовими діями та мобілізацією, зокрема:

- Відмова у наданні медичної допомоги – 10 звернень;
- Незаконне затримання – 8 звернень;
- Обмеження доступу до лікування для мобілізованих осіб – 3 звернення;
- Розголошення та погрози розголошення конфіденційної інформації – 2 звернення.

Враховуючи збільшення кількості людей з числа ЛВН, які підпадають під вимоги мобілізації, очікується значне збільшення таких звернень.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Наразі ключовим питанням до вирішення є пошук шляхів забезпечення безперервності лікування пацієнтам ЗПТ на всіх етапах процесу мобілізації.